

FITXA IDENTIFICATIVA**Dades de l'Assignatura**

Codi	42994
Nom	Teories de la ciutadania i de la democràcia
Cicle	Màster
Crèdits ECTS	5.0
Curs acadèmic	2023 - 2024

Titulació/titulacions

Titulació	Centre	Curs	Període
2136 - M.U. en Ètica i Democràcia 12-V.2	Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació	1	Primer quadrimestre

Matèries

Titulació	Matèria	Caràcter
2136 - M.U. en Ètica i Democràcia 12-V.2	1 - Temes actuals d'ètica i filosofia política	Optativa

Coordinació

Nom	Departament
FERNANDEZ ZAMORA, JESUS ANTONIO	359 - Filosofia
ORTEGA ESQUEMBRE, CESAR	359 - Filosofia

RESUM

En l'univers de l'Ètica i la Filosofia Política un tema s'ha convertit en nucli de la resta: el problema de dissenyar els trets d'una ciutadania democràtica, capaç de fer front amb alçada humana als desafiaments d'un món globalitzat. Per aconseguir-ho convé analitzar diferents teories de la ciutadania i diversos models de democràcia, sorgits en les tradicions filosòfiques com un intent de posar l'experiència en conceptes per poder orientar la praxi moral i política quotidiana.

Sobretot en un temps en què la globalització informàtica i financera pot orientar-se en un sentit o un altre tant des de la configuració concreta que prenguin els diferents Estats i pobles, com des del model de ciutadà que es configuri dins de cada societat civil i política.

Conèixer a fons les diferents tradicions eticopolítiques, que han dissenyat diversos models de ciutadania i d'organització política, així com les dimensions que conformen una ciutadania democràtica, és imprescindible per construir una convivència justa en els diferents àmbits de la vida social.

L'objectiu fonamental del curs consisteix en intentar que els alumnes adquireixin un coneixement profund sobre els trets d'una ciutadania democràtica i sobre les formes d'organització política que han vingut oferint des de les diverses tradicions filosòfiques, especialment la democràtica. Igualment, desenvolupar

les competències que permeten implementar aquests trets en la vida quotidiana.

CONEIXEMENTS PREVIS

Relació amb altres assignatures de la mateixa titulació

No heu especificat les restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

Altres tipus de requisits

COMPETÈNCIES

2136 - M.U. en Ètica i Democràcia 12-V.2

- Conèixer i saber utilitzar els models de racionalitat pràctica i l'argumentació moral i política.
- Conèixer i aplicar els drets fonamentals i d'igualtat d'oportunitats entre homes i dones, els principis d'igualtat d'oportunitats i accessibilitat universal de les persones amb discapacitat i els valors propis d'una cultura de la pau i de valors democràtics.
- Conèixer el pensament dels clàssics i les tendències actuals en l'àmbit de la filosofia moral i política.
- Utilitzar els valors i els judicis morals enfront de la diferent praxi humana i ser capaços de raonar críticament.
- Conèixer les distintes teories de la ciutadania i la democràcia, així com les qüestions estretament lligades a aquestes, com ara interculturalitat, desenvolupament humà, justícia global i ètica cívica.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seua capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seua àrea d'estudi.
- Que els estudiants siguen capaços d'integrar coneixements i afrontar la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, sent incompleta o limitada, incloga reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis.
- Que els estudiants sàpiguen comunicar les conclusions (i els coneixements i les raons últimes que les sustenten) a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats.
- Que els estudiants posseïsquen les habilitats d'aprenentatge que els permeten continuar estudiant d'una forma que haurà de ser en gran manera autodirigida o autònoma.
- Posseir i comprendre coneixements que aportin una base o oportunitat de ser originals en el desenvolupament i/o aplicació d'idees, sovint en un context de recerca.
- Projectar sobre problemes concrets els seus coneixements i saber resumir i extractar els arguments i les conclusions més rellevants per a la seva resolució.
- Participar en debats i discussions, dirigir-los i ser capaços de resumir-los i extraure d'ells les conclusions més rellevants.

RESULTATS DE L'APRENTATGE

En finalitzar el procés ensenyament-aprenentatge, l'alumne serà capaç de:

- Reflexionar des d'un coneixement profund sobre els trets d'una ciutadania democràtica i sobre les formes d'organització política que han vingut oferint des de les diverses tradicions filosòfiques, especialment la democràtica.
- Desenvolupar les competències que permeten implementar aquests trets en la vida quotidiana.
- Reflexionar sobre la naturalesa i el sentit de la filosofia moral, especialment de nocions tan importants en la seva història com "caràcter", "emoció", "persuasió", "argumentació", "raons", "prudència", etc., totes elles en relació estreta amb la retòrica.
- Comprendre la molt especial relació entre filosofia moral, retòrica i literatura, i encoratjar al seu cultiu.
- Aprofundir en un dels temes més rellevants d'ètica i filosofia política, el del mètode filosòfic que obre l'hermenèutica contemporània.
- Conèixer la decisiva transformació hermenèutica de la filosofia pràctica i la seva contribució a una modernitat substantiva i experiencial.
- Reflexionar sobre si ha triomfat o fracassat la cultura occidental i les seves institucions, si s'ha produït un progrés històric i quin tipus d'ésser humà s'amaga després dels processos modernitzadors.
- Indagar, aplicant la perspectiva hermenèutica, si és satisfactòria la democràcia liberal, quins valors la fan possible i quins són els límits del vigent sistema polític i econòmic.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. 1. Tres tradicions de filosofia política: liberalisme, comunitarisme, republicanisme

Bibliografia:

- A. Cortina, Justicia cordial, Trotta, Madrid, 2010, cap. 6.
- John Rawls, Liberalismo político, Crítica, Barcelona, 1996.
- Alasdair MacIntyre, Tras la virtud, Crítica, Barcelona, 1987.
- Philip Pettit, Republicanismo, Paidós, Barcelona, 1999.

2. 2. Ciutadania legal, política i social

Bibliografia:

- A. Cortina, Ciudadanos del mundo, caps. 1, 2 y 3.
- T.H. Marshall, Ciudadanía y clase social, Alianza, 1998.
- Rafael Pinilla, La renta básica de ciudadanía, Icaria, Barcelona, 2004.

3. 3. Ciutadania multicultural

Bibliografia:

- A. Cortina, Ciudadanos del mundo, cap. 6.
- S.P. Huntington, "The Clash of Civilizations?", Foreign Affairs, 1993.
- Ch. Taylor, El multiculturalismo y la "política del re-co-no-cimien-to", F.C.E., 1993.
- W. Kymlicka, Ciudadanía multicultural, Barcelona, Paidós, 1996, caps. 1-3.
- "Ciudadanía intercultural", en J. Conill (ed.), Glosario para una sociedad intercultural, Valencia, BANCAJA, 2002.
- A. Cortina, Hospitalidad cosmopolita, El País, 5-XII-2015.
- A. Cortina/ José I. Torreblanca, Decálogo para la crisis de los refugiados, 10-III-2016

4. 4. Noció i models de democràcia

Bibliografia:

- A. Cortina, Ética aplicada y democracia radical, cap. 6.
- R. Dahl, La democracia. Una guía para los ciudadanos, Madrid, Taurus, 1999.
- D. Held, Modelos de democracia, Madrid, Alianza, 1992.
- C.B. Macpherson, La democracia liberal y su época, Madrid, Alianza.
- D. García-Marzá, Teoría de la democracia, Nau, 1993

5. 5. Tres models de democràcia: teoria elitista, participativa i populista

Bibliografia:

- B. Constant, De la libertad de los antiguos, comparada con la de los modernos, en Escritos políticos, Madrid, Centro de Estudios Constitucionales, 1989.
- J.A. Schumpeter, Capitalismo, socialismo y democracia, Madrid, Aguilar, 1971
- J.-J. Rousseau, El contrato social, libros 1-3.
- B. Barber, Democracia fuerte, Almuzara, 2004.
- J.I. Torreblanca, Asaltar los cielos, Debate, Madrid, 2015.
- E. Laclau, La razón populista, Fondo de Cultura Económica, 2018

6. La noció de ciutadania des de l'ètica del discurs

Bibliografia:

- J. Habermas, "Ética del discurso. Notas sobre un programa de fundamentación", en Conciencia moral y acción comunicativa, Barcelona, Península, 1985, 57-134.
- K.-O. Apel, "El apriori de la comunidad de comunicación y los fundamentos de la Ética", en La transformación de la filosofía, Madrid, Taurus, 1985, vol. II, 341-413.

7. 7. Democràcia deliberativa

Bibliografia:

- J. Habermas, "Tres modelos normativos de democracia", en La inclusión del otro, Barcelona, Paidós, 1999, 231-246.
- A. Cortina, Justicia cordial, Trotta, Madrid, 2010, cap. 7.
- J. Habermas, Facticidad y validez, Trotta, Madrid, 1998, cap. 7.
- J. Bohman, Public Deliberation, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 1996.
- J. Fishkin, Democracia y deliberación, Ariel, 1996

8. 8. Neuropolítica: les bases biològiques de la ciutadania democràtica

Bibliografia:

- A. Cortina, Neuroètica y neuropolítica, Tecnos, Madrid, 2011, cap. 1.
- George E. Marcus, The sentimental citizen, The Pennsylvania State University Press, 2002.
- S. R. Krause, Civil Passions, Princeton University Press, 2008.
- M. Nussbaum, Emociones políticas, Paidós, Barcelona, 2014.

9. 9. Ciutadania cosmopolita, justícia i democràcia en l'ordre global

Bibliografia:

- I. Kant, La paz perpetua, Tecnos, Madrid.
- J. Rawls, "El derecho de gentes", en S. Shute y S. Hurley, De los derechos humanos, Madrid, Trotta, 1998, 47-86.
- D. Held, La democracia y el orden global. Del Estado moderno al go-bie-rno cos-mo-po-li-ta, Barcelona, Paidós, 1997.
- S. Lessenich, La sociedad de la externalización. Barcelona, Herder, 2019
- A. Cortina, Aporofobia, el rechazo al pobre. Un desafío para la democracia, Paidós, Barcelona, 2017, cap 7.
- T. Pogge, La pobreza en el mundo y los derechos humanos, Paidós, Barcelona, 2005.
- Jeffrey Sachs, El fin de la pobreza, Debate, Barcelona, 2005.
- G. Brock, Global Justice, Oxford University Press, 2009.
- Th. Nagel, The Problem of Global Justice, Philosophy and Public Affairs, 33, n. 2 (2005), 113-147.

10. 10. Democràcia i opinió pública en la societat digital

Bibliografia:

- J. Habermas, Reflections and hypotheses on a further structural transformation of the political public sphere. Theory, Culture & Society 39(4), 2022
- J. Habermas, Historia y crítica de la opinión pública, Barcelona, Gustavo Gili, 1994
- Fraser, N. (1990). Rethinking the Public Sphere: a Contribution of the Critique of Actually Existing

Democracy. Social Text, 25/26, 56-80

- Zuboff, S. (2020). La era del capitalisme de la vigilància. Barcelona: Paidós

- García-Marza, D. y Calvo, P. Democràcia algorítmica: ¿un nuevo cambio estructural de la opinión pública?. Isegoría, 67, 2022, 1-15

VOLUM DE TREBALL

ACTIVITAT	Hores	% Presencial
Classes de teoria	26,00	100
Tutories reglades	2,00	100
Seminaris	2,00	100
Assistència a esdeveniments i activitats externes	5,00	0
Elaboració de treballs individuals	15,00	0
Estudi i treball autònom	40,00	0
Resolució de casos pràctics	15,00	0
TOTAL	105,00	

METODOLOGIA DOCENT

La metodologia d'ensenyament-aprenentatge habitual serà la de seminari de treball, per la qual cosa és imprescindible que hi hagi un estudi previ i autònom per part de l'alumnat i una discussió i participació en les sessions de seminari que són obligatòries.

D'altra banda, s'informarà dels congressos i seminaris i altres activitats en què els alumnes poden participar, obtenint amb això crèdits del Programa.

AVALUACIÓ

L'avaluació té un caràcter continu, flexible i personalitzat, de manera que cada alumne establirà un pla de treball singularitzat segons l'àrea del qual provingui, els interessos que manifesti en la investigació i les seves inquietuds professionals. Els criteris d'avaluació més comuns s'estableixen entorn de tres àrees:

- Assistència i participació significativa en classes i seminaris;
- Capacitat d'anàlisi crítica i claredat en les exposicions;
- Presentació de treballs finals de les respectives matèries, seguint els criteris científics internacionals.

REFERÈNCIES

Bàsiques

- B. BARBER, Democracia fuerte, Almuzara, Granada, 2004.
- R. BEINER (ed.), Theorizing Citizenship, New York Press, 1995.
- J. CONILL, El poder de la mentira, Madrid, Tecnos, 1997.
- J. CONILL, Horizontes de economía ética, Madrid, Tecnos, 2004.
- A. CORTINA, Ética aplicada y democracia radical, Tecnos, 1993.
- A. CORTINA, Ciudadanos del mundo, Madrid, Alianza, 1997.
- A. CORTINA, Ética de la razón cordial, Nobel, Oviedo, 2007
- D.A. CROCKER, Ethics of Global Development: Agency, Capability and Deliberative Democracy, Cambridge University Press, Cambridge, 2008
- R. DAHL, La democracia, Taurus, Madrid, 1999
- D. GARCÍA-MARZÁ, Teoría de la democracia, Nau, Valencia, 1993
- J. HABERMAS, Facticidad y validez, Trotta, Madrid, 1998
- J. HABERMAS, La inclusión del otro, Paidós, Barcelona, 1999
- D. HEATHER, Ciudadanía: una breve historia, Alianza, Madrid, 2007
- D. HELD, La democracia y el orden global, Paidós, Barcelona, 1997
- W. KYMLICKA, Ciudadanía multicultural, Paidós, Barcelona, 1996
- C.B. MACPHERSON, La democracia liberal y su época, Alianza, Madrid, 1981
- T.H. MARSHALL, Ciudadanía y clase social, Alianza, Madrid, 1998
- M.C. NUSSBAUM, Las fronteras de la justicia, Paidós, Barcelona, 2007
- Ph. PETTIT, Republicanismo, Paidós, Barcelona, 1999
- T. POGGE, La pobreza en el mundo y los derechos humanos, Paidós, Barcelona, 2005
- G. SARTORI, Teoría de la democracia, Alianza, Madrid, 1988
- E. Laclau, La razón populista, Fondo de Cultura Económica, 2018
- J.I. Torreblanca, Asaltar los cielos, Debate, Madrid, 2015.
- J. Habermas, Historia y crítica de la opinión pública, Barcelona, Gustavo Gili, 1994
- S. Lessenich, La sociedad de la externalización. Barcelona, Herder, 2019